
EARLY SCHOOL LEAVING IN FOCUS OF EDUCATIONAL POLICY IN EUROPEAN AND BULGARIAN LEGISLATION

Marieta Gunovska

Medical University – Pleven, Bulgaria, m_gunovska@abv.bg

Abstract: The problem related to early school leaving is a pressing matter as education is one of the sectors of greatest social significance. The early school leaving results in social and economic consequences: lack of education or low educational level, uncompetitiveness on the labor market, no income and out-turn is low quality of life and social exclusion of the person.

The early school leaving is a complex phenomenon that appears as a huge challenge before European educational policy. That's why the European Union (EU) commenced introduction of a number of measures and instruments to provide better support to member countries in development of efficient and effective national policies against the challenge.

In March 2010 the EU and the member countries set the beginning of Europe 2020 Strategy for intelligent, sustainable and involving growth, where three mutually strengthening priorities are defined. On the grounds of the Strategy, the European Commission (EC) suggested five leading objectives, and one of them is reduced share of young people leaving school prematurely.

According to experts from the School Community in Europe, the phenomenon affects more than 4 million young people, age 18-24, who have not completed secondary education or have not received any formal education or training.

According to information of the EC, in connection to implementation of Europe 2020 objectives, statistics and indicators for Bulgaria, the early school and training leavers (% of the population, age 18-24) for the last 5 years increased from 12,5% in 2012 to 13,8% in 2016, despite all applied measures, programs and strategies.

Getting over the problem requires integrated policy and involvement of all sectors and institutions, related to education, personal and professional development of children and young people in Bulgaria.

Keywords: educational policy, early school leaving, school, social exclusion

ПРЕЖДЕВРЕМЕННОТО НАПУСКАНЕ НА УЧИЛИЩЕ ВЪВ ФОКУСА НА ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ПОЛИТИКИ В ЕВРОПЕЙСКОТО И БЪЛГАРСКОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

Мариета Гуновска

Медицински университет – Плевен, България, m_gunovska@abv.bg

Резюме: Проблемът свързан с преждевременното напускане на училище е актуален, тъй като образованието е една от сферите с най-голямо обществено значение. Ранното напускане на училище води до социални и икономически последици: липса на образование или ниска образователна степен, неконкурентноспособност на пазара на труда, липса на доходи и като следствие ниско качество на живот и социално изключване на личността.

Преждевременното напускане на училище е сложно явление, което се явява огромно предизвикателство пред образователните политики на Европа. Затова Европейския съюз (ЕС) започва въвеждането на множество мерки и инструменти, с които да оказва по-добра подкрепа на държавите-членки при разработването на ефикасни и ефективни национални политики срещу това предизвикателство.

През март 2010 г. ЕС и държавите-членки поставят началото на Стратегия „Европа 2020“ за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж, в която са дефинирани три подсилващи се взаимно приоритета. На базата на Стратегията Европейската комисия (ЕК) предлага пет водещи цели, една от тях е намаляване дела на преждеременно напускащите училище.

Според експерти от Общността на училищата в Европа, това явление засяга повече от 4 милиона млади хора на възраст между 18 и 24 години, които не са завършили средно образование или не получават никакво формално образование или обучение.

По данни на ЕК във връзка с изпълнението на Цели на „Европа 2020“: статистика и показатели за България, делът на ранно напускащите образованието и обучението (% от населението на възраст 18-24 години) за

последните 5 години е нараснал от 12,5% през 2012 г. до 13,8% през 2016 г., независимо от прилаганите мерки, програми и стратегии.

Преодоляването на проблема изисква интегрирана политика и ангажираност на всички сектори и институции, свързани с образованието и с личностното и професионалното развитие на децата и младите хора в България.

Ключови думи: образователна политика, преждевременно напускане, училище, социално изключване.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Страните от Европа и останалите региони преминават през периоди на модификации. Икономическата криза в световен мащаб повлиява отрицателно на постиженията в социален и икономически аспект. Намаляването на природните ресурси, негативните демографски показатели на населението се задълбочават и налагат промяна в досегашната европейска политика, включително и в образователната.

Основни понятия: За понятието „образователна политика“, която е важна съставна част от политиката на всяка една държава, съществуват редица дефиниции от автори, изследващи тази проблематика.

С. А. Беляков³ (2008) очертава основните характеристики на образователната политика, като акцентира върху взаимната връзка между целите на държавата в областта на образованието и механизмите за тяхното постигане. Същият автор посочва, че „образователната политика представлява специфична дейност на държавата и други субекти, насочена към определяне на целите и задачите на образователната система и постигането им чрез съответни на тях механизми, действия и ресурси“.

И. Кондраков⁴ (2010) формулира образователната политика като курс на правителството; като дейност на хората; като една от сферите на общественния живот.

С. Николаева⁵, С. Чавдарова и Б. Господинов (2011) дефинират образователната политика на Европейския съюз като вид дейност на съответните институции на Европейския съюз, която се изразява в „процеса на вземане на групови, междуправителствени и наднационални решения, отнасящи се до образованието, които се подчиняват на единни за всички страни принципи“.

Според М. Михова⁶ (2014) образователната политика е вземане на решения за целите и приоритетите на образованието, за механизмите на тяхното реализиране, за цялостната визия и състояние на образователната система.

Г. Цоков⁷ (2017) на базата на определения, дадени от много български и чуждестранни автори, от различни научни области, дефинира понятието „образователна политика“ като: ... публична политика в сферата на образованието...; ... се определя като държавна образователна политика...; ... тя е резултат от дейността на различни заинтересовани и се приема с консенсус като единна политика от всички партии и социални групи на обществото; ... тя е свързана с разработване на стратегии и програми, конкретни промени и реформи на образователната система; Различават се: образователна политика на централните власти; регионална, местна и училищна образователни политики...; ... се реализира посредством механизмите на законодателната и изпълнителната власт...; ... може да се разглежда и като конкретна програма, насочена към изменение състоянието на образователната сфера...; ... е първата фаза на публичния мениджмънт в тази обществена сфера...

Един от най-важните приоритети на образователната политика в европейски и национален мащаб е намаляване дела на преждевременно напускащите образователната система.

Понятието „преждевременно напускане на училище“, основно се дефинира в някои документи на Европейската комисия, българското законодателство и в проекти, които се осъществяват в тази проблемна област.

³ Беляков, С. А. Образователная политика и управление образованием. //Университетское управление: практика и анализ, 2008, № 6, 12-31. – <http://ecsocman.hse.ru/data/2010/04/24/1213375807/2008-6-2.pdf>

⁴ Кондракова И. Э. Образователная политика: содержание понятия. //Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена, 2010, № 128, 116-125. – <http://cyberleninka.ru/article/n/obrazovatelnyaya-politika-soderzhanie-ponyatiya>.

⁵ Николаева, С., С. Чавдарова, Б. Господинов. Европейско образование. Документи. Добри практики. Библиография. Габрово, ЕКС-ПРЕС, стр. 22, 2011.

⁶ Михова, М., Образователна политика на Европейския съюз. Проблеми и приоритети. Пловдив: Астарта, стр. 21, 2014. Достъпна на: da.uni-vt.bg/u/347/pub/7553/1.2.pdf (22.01.2018)

⁷ Цоков. Г. Същност и основни характеристики на образователната политика. 2017. Достъпна на: <http://galintzokov.blogspot.bg/2017/02/blog-post.html> (22.01.2018)

Европейската комисия в Предложение за Препоръка на Съвета⁸ от 31.1.2011 г., понятието „преждевременно напускане на училище“ обхваща всички форми на напускане на системата на образование и обучение преди завършването на средно образование или еквивалентните степени на професионално образование и обучение.

В Препоръка на Съвета⁹ от 28 юни 2011 г., понятието „преждевременно напускане на училище“ се използва във връзка с лицата, които напускат системата на образование и обучение след завършването на основно образование или по-ниска образователна степен, и които вече не участват в никаква форма на образование или обучение.

В България съгласно Закона за предучилищното и училищното образование:¹⁰ „Отпадане от училище“ е отписването от училище на ученик до 18-годишна възраст на основание чл. 173, ал. 2, т. 2 и 3 преди завършване на последен гимназиален клас, ако лицето не е записано в друго училище. „Преждевременно напуснал училище“ е лице на възраст между 18 и 24 години, завършило най-много основно образование, което не участва в никаква форма на образование или обучение.

През 2006 г. в съвместен Проект на Министерството на образованието и УНИЦЕФ¹¹, понятието „отпаднал ученик“ се дефинира като: „Ученик, който е напуснал без обективни причини системата на народната просвета до навършване на 16-годишна възраст и няма информация, че продължава образованието си в друго училище.“

2. ЕВРОПЕЙСКА АКТУАЛНОСТ НА ПРОБЛЕМА

Преждевременното напускане на училище с право се счита за едно от основните предизвикателства в образователната политика. В рамките на Европейския съюз (ЕС) то засяга повече от 4 милиона млади хора на възраст между 18 и 24 години, които не са завършили средно образование или не получават никакво формално образование или обучение.¹²

Международно проучване по проблема е отразено в работен документ на службите на Европейската комисия – Прогрес към целите на Лисабон в образованието и обучението от 2008 г. В доклада се посочва, че Европейският бенчмарк (референтно ниво) на преждевременно напускащите училище през 2007 г. е бил 14,8 %, което е с 2,8 пункта по-ниско от това през 2000 г., но с този бавен темп на подобряване няма да може да се достигне до бенчмарк 10% до 2010 г., който си поставя като цел ЕС. Новоприєдинилите се държави членки на ЕС – Румъния и България през 2007 г. също имат сравнително висок бенчмарк (19,2% и 16,6%). В Испания се задържа най-висок процент на ранно отпадащи ученици, който дори се е увеличил за периода 2000 – 2007 г., докато във всички останали държави-членки е намалял. Относно пола на отпадащите ученици в ЕС по-висок е дялът на отпадащите момчета в сравнение с момичетата. Значителна разлика в половите на отпадащите ученици има и в България, като по-висок е процента на преждевременно отпадащите момчета от училище.¹³ През 2009 г. само 48% от преждевременно напускащите училище в ЕС работят, докато 52% са безработни. Процентът на младите хора, които са напуснали образованието, но работят, е най-висок в Малта (74%), Кипър (74%), Португалия (71%) и Холандия (71%). Особено голям е броят на преждевременно

⁸ Европейска комисия. Предложение за Препоръка на Съвета относно политики за намаляване на преждевременното напускане на училище. 2011. Достъпен на: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:52011PC0019> (23.01.2018)

⁹ Официален вестник на Европейския съюз. Препоръка на Съвета (2011/C 191/01). Достъпен на: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:191:0001:0006:BG:PDF> (23.01.2018)

¹⁰ Закон за предучилищното и училищното образование в сила от 01.08.2016 г., изм. и доп. ДВ. бр. 99 от 12 Декември 2017 г. Допълнителни разпоредби, § 1., т. 18 и т.21. (23.01.2018)

¹¹ Изследване на причините за отпадане от училище. 2006. Достъпен на: <https://www.mon.bg/?h=downloadFile&fileId=2911> (23.01.2018)

¹² Scool Education Gateway. Разбиране и предотвратяване на преждевременното напускане на училище. Достъпен на: https://www.schooleducationgateway.eu/bg/pub/experts/understanding_and_preventing_e.htm

¹³ Commision of the European communites, Commission staff working document PROGRES TOWARDS THE LISABON OBJECTIVES IN EDUCATION AND TRAINING, Indicators and benchmarks. This publication is based on document SEC (2008) 2293. http://www.ecnais.org/wp-content/uploads/2013/01/EandT_in_Europe_2008-report_indicators_and_benchmarks.pdf, pp. 121-123, 2008.

напускащите училище, които са безработни или неактивни в Словакия (80%), в България (73%) и в Унгария (71%).¹⁴

Има много причини, поради които някои млади хора се отказват преждевременно от образование и обучение: лични или семейни проблеми, трудности при ученето или нестабилно социално-икономическо положение.¹⁵ В заключения на Съвета се изтъква, че преждевременното напускане на училище обикновено е резултат от често взаимосвързани лични, социални, икономически, културни, образователни, обусловени от пола и семейната среда фактори, и е свързано със състояния на натрупани неблагоприятни фактори, които често имат своя произход в ранна детска възраст.¹⁶

В Предложение за Препоръка на Съвета¹⁷ от 31.1.2011 г. се посочва: Независимо, че причините за преждевременно напускане на системата за образование и обучение са *строго индивидуални*, по вероятно е лицата, които напускат преждевременно училище, да произхождат от среда в неравностойно социално-икономическо положение и с ниско равнище на образованост. Затова ЕС започва да въвежда множество мерки и инструменти, с които да оказва по-добра подкрепа на държавите-членки при разработването на ефикасни и ефективни национални политики срещу това предизвикателство.¹⁸

Европа 2020: Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж е предложена от Европейската комисия (ЕК) през март 2010. В документа се определят конкретни цели, които трябва да бъдат постигнати през следващото десетилетие, в определени приоритетни области.¹⁹

В Стратегическата рамка – „Образование и обучение 2020“ през 2009 година са дефинирани основни, общи цели за държавите-членки на ЕС до 2020 г., които да могат да отговорят на предизвикателствата пред системите за образование и обучение.²⁰ През 2014 г. и 2015 г. по линия на „Образование и обучение 2020“ действат шест работни групи, които обменят добри практики, свързани с политиките в областта на образованието и обучението. В тях са вземат участие над 400 експерти от 28-те държави-членки на ЕС. Работната група по политика в областта на училищното образование постига два основни резултата: училищен онлайн инструментариум и насоки относно политиките за подобряване на първоначалната подготовка на учителите.²¹

Държавите-членки на Европейския съюз имат индивидуални цели за постигане до 2020 г. във всяка една от приоритетните области. Една от тях е намаляване дела на преждевременно напускащите училище (% от населението на възраст 18-24 години) под 10% на отпадане, а националната цел за България е ръст на отпадане до 11%. По данни на ЕК във връзка с изпълнението на Цели на „Европа 2020“: статистика и показатели за България, делът на ранно напускащите образованието и обучението от 11,8% през 2011 г. е нараснал до 13,8% през 2016 г., независимо от прилаганите мерки, програми и стратегии. За разлика от останалите 28 страни-членки на ЕС, при които делът на преждевременно напусналите училище от 13,4% през 2011 г. е намалял до 10,7% през 2016 г.²²

¹⁴ Early school leaving in Europe – Questions and answers. Brussels, 31 January 2011. http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-11-52_en.htm (02.02.2018)

¹⁵ Подкрепа за образованието и обучението в Европа и извън нейните предели. Преждевременно напускане на училище. Достъпен на: http://ec.europa.eu/education/policy/school/early-school-leavers_bg

¹⁶ Заключение на Съвета относно намаляване на преждевременното напускане на училище и насърчаване на успеваемостта в училище. (2015/C 417/05). Достъпен на: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/ALL/?uri=CELEX:52015XG1215\(03\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/ALL/?uri=CELEX:52015XG1215(03)) (23.01.2018)

¹⁷ Европейска комисия. Предложение за Препоръка на Съвета относно политики за намаляване на преждевременното напускане на училище, 2011. Достъпен на: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:52011PC0019> (23.01.2018)

¹⁸ Доклад, относно справянето с преждевременното напускане на училище (2011/2088(INI)). Достъпен на: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2011-0363+0+DOC+XML+V0//BG> (22.01.2018)

¹⁹ Европа 2020: Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж. 2012. Достъпна на: <http://www.strategy.bg/Publications/View.aspx?lang=bg-BG&Id=124> (22.01.2018)

²⁰ Стратегическа рамка на ЕС. Достъпна на: http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework_bg (26.01.2018)

²¹ Образование и обучение 2020. Основни моменти от заседанията на работните групи 2014-2015 г. 2016. Достъпен на: https://ec.europa.eu/assets/eac/education/.../2014-2015/group-highlights_bg.pdf (02.02.2018)

²² Europe 2020 targets: statistics and indicators for Bulgaria. <https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention->

3. АКТУАЛНОСТ НА ПРОБЛЕМА В БЪЛГАРИЯ

Българската образователна политика следвайки заложените общи цели в Стратегическата рамка – „Образование и обучение 2020”, разработва национални документи, за да постигне целевите показатели за образованието, които ЕС поставя до 2020 г.

Още през 2012 г. Икономическият социален съвет (ИСС) посочва, че проблемът с ранното отпадане е изключително значим не само по своите образователни, но също така икономически и социални последици, рефлектиращи върху трудовата заетост, качеството на работната сила, социалната интеграция, трафика на хора и употребата на наркотици, междуетническите отношения и възпитанието на бъдещите поколения.²³

Национално проучване по проект: Entrepreneurship Practice Firms Schools – Innovative education and training solution to early school leavers представя основните политики, приоритети и мерки в приетата от Министерски съвет Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система и Плана за действие за нейното реализиране. България е една от първите държави в ЕС, която освен, че отчита съществуването на проблема с преждевременното напускане на училище, но също така е разработила специални политики за намаляване дела на преждевременно напусналите училище и планира постигане на намаляването на този дял до 11% към 2020 година.²⁴

Стратегията за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 – 2020) е разработена съгласно Препоръка на Съвета на Европейския съюз от 28 юни 2011 година (2011/C 191/01) и е приета с Протокол № 44.11 на Министерския съвет от 30.10.2013 г. Преждевременното напускане на училище е комплексно явление, което оказва сериозно влияние върху индивидуалните съдби на пряко засегнатите и благосъстоянието на техните семейства, върху възможностите за развитие на техните общности и върху цялостното социално-икономическо развитие на една страна в средносрочен и дългосрочен план. Преодоляването на проблема изисква интегрирана политика и ангажираност на всички сектори и институции, свързани с образованието и с личностното и професионалното развитие на децата и младите хора в България. Стратегията разширява и конкретизира стратегически и нормативни документи в три основни направления: Превенция на преждевременното напускане на училище; Интервенция срещу преждевременното напускане на училище; Компенсиране на преждевременното напускане на училище.²⁵

С Решение на № 44 от 29.10.2014 г. Министерският съвет на Република България се приема План за 2014 и 2015 година за изпълнение на Стратегията за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013-2020). Планът подкрепя ключовите мерки в политиките за превенция, интервенция и компенсиране на отпадането и на преждевременното напускане на училище и е ориентиран към осъществяването на основни елементи от Стратегията.

Междинният доклад цели да информира всички заинтересовани страни относно напредъка по изпълнението на Стратегията за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013-2020), който се измерва спрямо заложените в Плана индикатори.²⁶

В изводите на Междинният доклад се отчита, че въпреки изпълнението на дейностите, заложи в Плана за 2014-2015 г., делът на преждевременно напусналите училище на възраст 18-24 години за 2014 г. за България е 12,9%, като нараства с 0,4% спрямо предходната година. От заложените 32 мерки за реализиране на политиките са изпълнени 23 мерки (81,1%), в процес на изпълнение са 6 мерки (18,8%), не са изпълнени 3 мерки (0,09%). Като съществен напредък се отчита създаването на координационен механизъм за отчитане напредъка по изпълнението на Стратегията, което е предпоставка за активиране и подобряване на сътрудничеството с всички заинтересовани страни и определяне на водещата роля на училището. Като проблем при събиране, обработване и отчитане на данните се очертават: исканите справки на различни нива

correction/european-semester/european-semester-your-country/bulgaria/europe-2020-targets-statistics-and-indicators-bulgaria_en#share-of-renewable-energy (01.02.2018)

²³ ИСС. Становище на тема: „Политики за ограничаване ранното напускане на образователната система“. София, стр. 3, 2012. Достъпен на: <http://www.esc.bg/bg/documents/category/4?start=40> (22.01.2018)

²⁴ Политики и мерки срещу преждевременното напускане на училище в Република България, стр. 1, 2014. Национално проучване. Достъпен на: www.buct.org/uploads/files/NATIONAL%20Study.pdf (02.02.2018)

²⁵ Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 – 2020), стр. 5-6. Достъпна на: <https://www.mon.bg/bg/143> (15.02.2018)

²⁶ Междинен доклад за изпълнението на Стратегията за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013-2020), стр. 3. Достъпен на: <https://www.mon.bg/bg/143> (15.02.2018)

не са достатъчно добра база за анализ; не се проследява отпадането от форми на обучение, различни от дневната; не са групирани категориите за движение на учениците като: повторно завърнали се от чужбина; реинтегрирани или необхванати; късно записали се; напуснали поради болест.²⁷

ИСС в Становище още през 2012 г. констатира, че в България две държавни институции събират и обобщават данни за отпадащите ученици – Национален статистически институт (НСИ) и Министерството на образованието, младежта и науката (МОН). *(МОН вече е Министерство на образованието и науката – МОН)*. ИСС констатира, че и по отношение на качествените индикатори, свързани най-вече с причините за отпадане от училище, методиките на двете институции се различават. НСИ работи със система от три критерия, които се отличават с ниска степен на прецизност (нежелание, семейни причини, заминали в чужбина). ИСС със загриженост констатира още, че и двете институции (НСИ и МОН) не представят/не събират данни за **етнически или социален профил на отпадащите ученици**. В същото време, редица политики и мерки за превенция на отпадането визират **конкретни социални и/или етнически целеви групи**.²⁸

НСИ към 2018 г. включва още три критерия: продължително боледуване, преместили се, за които няма потвърждение (до 16 г. възраст) и други причини.²⁹

ИСС обръща особено внимание на факта, че в България равнището на преждевременно напускане на образователната система при момчетата е по-високо от това при момчетата. (Този факт се изтъква и в работния документ на службите на Европейската комисия – Прогрес към целите на Лисабон в образованието и обучението от 2008 г., независимо, че времеви диапазон е почти 10 години).

Такава тенденция в рамките на целия Европейски съюз се наблюдава и в Румъния, но в нашата страна тя е по-изразена. Според ИСС профилът на ранното отпадане по пол **трябва да бъде отчитан при разработването на съответните политики и мерки...** Също така според ИСС са необходими спешни и адекватни мерки за ограничаване на т.нар. „ранни бракове” или **съжителство на семейни начала с непълнолетни и малолетни момичета**, което се отразява пряко върху преждевременното напускане на образователната система от момчетата в много ранна детска възраст.³⁰

В социологическото изследване осъществено от Витоша Рисърч през 2006 г. се посочва, че по данни на НСИ и МОН годишният дял на отпадащите от училище е в рамките на 2-3% от децата в училищна възраст. През 2004/2005 учебна година 20,8 хил. ученици са напуснали общообразователните училища по различни причини, като 17,1 хил. от тях са в рамките на основното образование. Най-голям е дялът на напусналите по семейни причини – 9,8 хил. или 47% от общия брой на напусналите. Голям е дялът на напусналите поради нежелание да учат – 5,4 хил. или 25,8%.³¹

Според данни на НСИ³² през учебната 2015 – 2016 год. са отпаднали 21 170 ученика. Най-голям е броят на отпадащите в V – VIII клас (8139 ученика) като водещи причини са „заминаване в чужбина” и „семейни причини”. Най-малък брой ученици са отпаднали от професионалните училища с прием след VIII клас (38 ученика) като водещи причини са „семейни причини” и „нежелание” (вж. таблица 1).

От представените данни в таб. 1 и проведеното изследване от Витоша Рисърч се вижда, че за 10 години, независимо от предприетите мерки от държавата и на фона на непрекъснато намаляващата раждаемост, броят на преждевременно напускащите училище се увеличава, като най-значителен се явява проблемът с отпадането на ученици след V клас, като водеща причина е „заминали в чужбина“, докато преди 10 години, най-голям брой ученици са напускали училище до IV клас, като водеща причина е „семейни причини“. Може да се допусне, че водещ фактор за преждевременното напускане на училище през 2016 г. е непрекъснатото влошаване на социално-икономическото положение в България и нарастващата емиграция на населението в търсене на „по-добър живот в чужбина“.

²⁷ Пак там, стр. 39-40

²⁸ ИСС. Становище на тема: „Политики за ограничаване ранното напускане на образователната система“, стр. 13-15, 2012. Достъпен на: <http://www.esc.bg/bg/documents/category/4?start=40> (22.01..2018)

²⁹ НСИ. Достъпен на: https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/query.jsf?x_2=799 (02.02.2018)

³⁰ ИСС. Резолюция на тема: „Преждевременното напускане на образователната система – проблеми и възможни решения. (разработена по собствена инициатива), стр. 6-7, 2017. Достъпен на: <http://www.esc.bg/bg/documents> (02.02.2018)

³¹ Нончев, А., и кол. Причини за отпадане на децата от училище в България. Анализ на резултатите от проведено социологическо проучване. София: Изток-Запад, стр. 5, 2007. Достъпен на: <http://www.vitosharesearch.com/fileSrc.php?id=2121> (02.02.2018)

³² НСИ. Инфостат. Достъпен на: https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/query.jsf?x_2=799 (02.02.2018)

Таблица № 1: Напуснали обучението си по степени на образование през уч. 2015 – 2016 година и причина за напускане (%)

Степени на образование	I - IV клас	V - VIII клас	IX - XII клас	Проф. колежи след средно образование	Проф. училища след VIII клас
Общо напуснали (бр.)	6568	8139	6351	74	38
Напуснали по причини (%)					
Продължително боледуване	2,85%	2,46%	4,33%	0%	2,63%
Преместили се	5,39%	6,81%	1,97%	0%	0%
Нежелание	3,82%	13,38%	27,47%	4,05%	28,95%
Семейни причини	34,27%	36,17%	41,87%	52,71%	39,47%
Заминали в чужбина	53,35%	40,89%	23,59%	43,24%	26,32%
Други причини	0,32%	0,29%	0,77%	0%	2,63%
Общо (%)	100,00%	100,00%	100,00%	100%	100,00%

Източник: НСИ, Инфостат (2018 г.) https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/query.jsf?x_2=799

*Таблицата и изчисленията са направени от автора

Представените данни показват, че за 10-годишният период не могат да се отчетат положителни резултати, независимо от предприетите стратегически мерки в образователната политика на България.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Проблемът с преждевременното напускане на образователната система става все по-значим, тъй като последствията от него са не само липса или ниско образование, а и социално-икономически последици, които оказват огромно влияние върху трудовата реализация, качествената работна сила, ефективното социално включване на личността, отношенията между етносите и бъдещото възпитание на поколенията.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Доклад, относно справянето с преждевременното напускане на училище (2011/2088(INI)). Достъпен на: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2011-0363+0+DOC+XML+V0//BG> (22.01.2018)
- [2] Европа 2020: Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж. 2012. Достъпна на: <http://www.strategy.bg/Publications/View.aspx?lang=bg-BG&Id=124> (22.01.2018)
- [3] Европейска комисия. Предложение за Препоръка на Съвета относно политики за намаляване на преждевременното напускане на училище. 2011. Достъпен на: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:52011PC0019> (23.01.2018)
- [4] Заключение на Съвета относно намаляване на преждевременното напускане на училище и насърчаване на успеваемостта в училище. (2015/C 417/05). Достъпен на: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/ALL/?uri=CELEX:52015XG1215\(03\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/ALL/?uri=CELEX:52015XG1215(03)) (23.01.2018)
- [5] Закон за предучилищното и училищното образование в сила от 01.08.2016 г., изм. и доп. ДВ. бр. 99 от 12 Декември 2017 г. Достъпен на: <https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2136641509> (23.01.2018)
- [6] Изследване на причините за отпадане от училище. 2006. Достъпен на: <https://www.mon.bg/?h=downloadFile&fileId=2911> (23.01.2018)
- [7] Икономически и социален съвет. Становище на тема: „Политики за ограничаване ранното напускане на образователната система“. София, стр. 3-15, 2012. Достъпен на: <http://www.esc.bg/bg/documents/category/4?start=40> (22.01.2018)
- [8] Икономически социален съвет. Резолюция на тема: „Преждевременното напускане на образователната система – проблеми и възможни решения. (разработена по собствена инициатива), стр. 6-7, 2017. Достъпен на: <http://www.esc.bg/bg/documents> (02.02.2018)
- [9] Междинен доклад за изпълнението на Стратегията за намаляване дела на преждеременно напусналите образователната система (2013-2020), стр. 3. Достъпен на: <https://www.mon.bg/bg/143> (15.02.2018)
- [10] Михова, М., Образователна политика на Европейския съюз. Проблеми и приоритети. Пловдив: Астарта, стр. 17-20, 2014. Достъпна на: <da.uni-vt.bg/u/347/pub/7553/1.2.pdf> (22.01.2018)

-
- [11] НСИ. Инфостат. Напуснали обучението по степени на образование и причина за напускане. Достъпен на: https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/query.jsf?x_2=799 (02.02.2018)
- [12] Нончев, А., и кол. Причини за отпадане на децата от училище в България. Анализ на резултатите от проведено социологическо проучване. София: Изток-Запад, стр. 5, 2007. Достъпен на: <http://www.vitosha-research.com/fileSrc.php?id=2121>(02.02.2018)
- [13] Образование и обучение 2020. Основни моменти от заседанията на работните групи 2014-2015 г. Достъпен на: https://ec.europa.eu/assets/eac/education/.../2014-2015/group-highlights_bg.pdf (02.02.2018)
- [14] Официален вестник на Европейския съюз. Препоръка на Съвета (2011/С 191/01). Достъпен на: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:191:0001:0006:BG:PDF> (23.01.2018)
- [15] Подкрепа за образованието и обучението в Европа и извън нейните предели. Преждевременно напускане на училище. Достъпен на: http://ec.europa.eu/education/policy/school/early-school-leavers_bg (02.02.2018)
- [16] Политики и мерки срещу преждевременното напускане на училище в Република България. Национално проучване. Достъпен на: www.buct.org/uploads/files/NATIONAL%20Study.pdf (02.02.2018)
- [17] Стратегическа рамка на ЕС. Достъпна на: http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework_bg (26.01.2018)
- [18] Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 – 2020), стр. 5-6. Достъпна на: <https://www.mon.bg/bg/143> (15.02.2018)
- [19] Цокков, Г. Същност и основни характеристики на образователната политика. 2017. Достъпен на: <http://galintzokov.blogspot.bg/2017/02/blog-post.html> (22.01.2018)
- [20] School Education Gateway. Разбиране и предотвратяване на преждевременното напускане на училище. Достъпен на: https://www.schooleducationgateway.eu/bg/pub/experts/understanding_and_preventing_e.htm (02.02.2018)
- [21] Early school leaving in Europe – Questions and answers. Brussels, 31 January 2011. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-52_en.htm (02.02.2018)
- [22] Europe 2020 targets: statistics and indicators for Bulgaria. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/european-semester-your-country/bulgaria/europe-2020-targets-statistics-and-indicators-bulgaria_en#share-of-renewable-energy (01.02.2018)
- [23] Commission of the European communities, Commission staff working document PROGRES TOWARDS THE LISABON OBJECTIVES IN EDUCATION AND TRAINING, Indicators and benchmarks. This publication is based on document SEC (2008) 2293. http://www.ecnais.org/wp/wp-content/uploads/2013/01/EandT_in_Europe_2008-report_indicators_and_benchmarks.pdf (10.01.2018)